

Leon Dyczewski, *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2003, ss. 230.

Problematyka rodzinna w Polsce jest przedmiotem licznych dyskusji i refleksji, bowiem polskie społeczeństwo tradycyjnie wysoko ceni wartość rodziny, macierzyństwa i ojcostwa. Nie dziwi więc fakt pojawiania się nowych socjologicznych pozycji książkowych o tematyce rodzinnej. Wśród nich wartościowa jest książka lubelskiego Profesora Leona Dyczewskiego, zatytułowana *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, wydana staraniem Towarzystwa Naukowego KUL.

Zagadnienie kulturotwórczej roli rodziny nie było dotąd przedmiotem samodzielnego opracowania, tym cenniejsza jest omawiana pozycja. Rola rodziny jako twórcy i przekaziciela kultury w epoce dynamicznie postępujących procesów globalizacyjnych jest niewspółmiernie istotna. Poszczególne społeczeństwa włączone w globalizację stają przed zagrożeniem zatracania swej tożsamości społeczno-kulturowej. I na rodzinie właśnie spoczywa obowiązek ochrony i ocalenia rodzimych kultur i tradycji. Od rodziny wymagane są dzisiaj wysokie kompetencje w dziedzinie kultury, znajomości jej elementów konstytutywnych, mechanizmów jej kształtowania się i międzypokoleniowego przekazu. Trzeba nadmienić, że Autor podejmował tę problematykę w licznych publikacjach, a książka jest kontynuacją i ostatecznym zwieńczeniem jego refleksji na zadany temat.

Zamierzeniem autora jest ukazanie, że rodzina nie utraciła zdolności i jest wciąż powołana do przekazywania kultury młodszemu pokoleniu. Zasluguje więc na określenie jej mianem środowiska kulturotwórczego dla poszczególnych jej członków oraz dla grup szerszych, czyli społeczności lokalnych i w konsekwencji narodu.

Zapotrzebowanie społeczne na pozycje dotyczące tej problematyki jest duże, bowiem w różnych środowiskach opiniotwórczych coraz częściej mówi się o kryzysie ogólnoludzkiej kultury, ogarniającym swym zasięgiem także rodzinę. Recenzowana pozycja jest tym cenniejsza, że jej naczelnym przesłaniem jest pozytywna i twórcza aktywizacja członków rodziny w dziedzinie kultury. Skierowana jest ona do szerokiego audytorium czytelniczego, obejmującego tych wszystkich, którzy zainteresowani są kulturą i rodziną. Dodatkowym walorem książki jest jej komunikatywny, nowoczesny język i użytkowy, praktyczny charakter.

Rozdziały składające się na treść publikacji można zgrupować w kilka bloków tematycznych. O nowych wyzwaniach, przed jakimi staje współczesna rodzina w kwestii przekazywania tradycji i kultury, traktują rozdziały dotyczące rodziny jako jednostki uczestniczącej w dokonujących się w społeczeństwie polskim przemianach społeczno-kulturowych. Przemiany te w szczególny sposób dotyczą sferę struktury społecznej i kultury symbolicznej. Wiele miejsca poświęcone jest rodzinie traktowanej jako grupa kulturotwórcza i istotne ogniwo polskiej tożsamości społeczno-kulturowej, zwłaszcza w procesie kształtowania się kultury alternatywnej. Refleksje o kulturze symbolicznej zebrane zostały w rozdział zatytułowany „Symbolika domu i ogrodu”

Dom i ogród wyeksponowane są tu jako miejsca, w których rodziny żyją i rozwijają swoje potencjały indywidualne i grupowe.

Bacniejszą uwagę należy zwrócić na rozdział zatytułowany „Kultura telewizyjna w rodzinie”. Zawiera on popartą wynikami badań empirycznych, solidną analizę negatywnych skutków, jakie – zwłaszcza u dzieci – wywołuje nadmierne oglądanie telewizji. Autor zasadnie i odważnie argumentuje tezę, że telewizja osłabia rodzinną tożsamość, bowiem rodzina, skupiając się wokół treści i form czerpanych z telewizji, niejednokrotnie nieświadomie przyswaja z niej obce sobie wzorce zachowań, słownictwo, przedmioty, normy i wartości, upodobania i cele życiowe.

Cenny poznawczo jest także rozdział traktujący o kulturotwórczej roli świętowania w rodzinie. Stanowi on kompendium wiedzy o święcie i jego elementach konstytutywnych, którymi są: wydzielony czas, przestrzeń, rytuały, odświętny strój i organizator uroczystości oraz ich desakralizacji. W podsumowaniu Autor stwierdza, że trendem w nowoczesnym społeczeństwie jest wypełnianie dni świątecznych czynnościami komercyjnymi: turystyką, mediami, odpoczynkiem. Wysuwa też nie budzącą wątpliwości tezę, że kiedy święto zaczyna być tylko dniem odpoczynku i zabawy, wówczas zanika świętowanie, a w świadomości indywidualnej i społecznej następuje osłabienie lub nawet zanik wartości i norm etycznych, a także osób i wydarzeń związanych z danym świętem. Dzień świąteczny łączy się z wartościami hedonistycznymi, a te są obce świętu. Autor docieka też przyczyn desakralizacji i redukcji świąt w społeczeństwach. Konsekwentnie grupuje je w trzy płaszczyzny: religijno-ascetyczną, ideologiczno-polityczną i ekonomiczną.

Omawiana pozycja opiera się na solidnym materiale źródłowym. Bogata literatura przedmiotu, a zwłaszcza umieszczenie w niej licznych prac obcojęzycznych, świadczy o dużej aktywności intelektualnej i ciekawości badawczej Autora.

Krytyczną uwagę postawić można wydawnictwu – Towarzystwu Naukowemu KUL – za mało staranne przygotowanie strony graficznej książki. Bódcze wizualne odgrywają współcześnie ogromną rolę w promowaniu każdego produktu, także w przypadku takiego „dobra”, jakim jest książka. Zastrzeżenia dotyczą obwoluty książki, która nie prezentuje się okazale. Rodzina na tej okładce w szarozielonej tonacji barwnej, smutna i zadumana, niewiele ma wspólnego z nowoczesną, radosną wspólnotą kulturotwórczą, dynamizującą środowiska rodzinne. Niewątpliwie przez taki bowiem pryzmat patrzy na rodzinę i takich rodzin w Polsce życzyłby sobie Autor.

Justyna Szulich-Kałuża
Katedra Socjologii Kultury KUL